

TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN INVESTITSION LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHNI KENGAYTIRISH YO'LLARI

Hatamov Nodirbek

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Moliya va moliyaviy texnologiyalar yo'nalishi

4-bosqich 6 BI 2022 guruh talabasi

Email address: hatamovnodirbek4624@gmail.com

Telefon raqami: +998907484624

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20604222>

Annotatsiya: Ushbu tezisda tijorat banklari tomonidan real sektor korxonalarining investitsion loyihalarini moliyalashtirish ko'lamini kengaytirish masalalari tadqiq etilgan. Maqolada banklarning investitsiyaviy faolligini oshirishga to'sqinlik qilayotgan omillar tahlil qilinib, investitsion kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish, loyihaviy moliyalashtirishni rivojlantirish hamda bank risklarini kamaytirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ilgari surilgan. Shuningdek, xalqaro tajribaga tayangan holda bank resurslarini uzoq muddatli investitsiyalarga jalb qilishning samarali yo'llari yoritib berilgan.

Tayanch so'zlar: tijorat banklari, investitsion loyiha, investitsion kreditlar, real sektor, loyihaviy moliyalashtirish, bank risklari, uzoq muddatli resurslar.

Bugungi kunda mamlakatimiz iqtisodiyotini modernizatsiya qilish va tarkibiy o'zgartirishlarni amalga oshirishda tijorat banklarining investitsiyaviy faolligini oshirish strategik ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "Bank tizimi iqtisodiyotning tayanch ustuni bo'lishi, har bir bank loyihalarni moliyalashtirishda tashabbus ko'rsatishi shart". Mazkur yo'nalishda banklar tomonidan investitsion loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb hisoblanadi.

1. Investitsion kreditlashning hozirgi holati va tahlili

Tijorat banklari investitsion faoliyatining asosiy qismini uzoq muddatli kreditlar tashkil etadi. Biroq, banklarning resurs bazasida uzoq muddatli mablag'larning kamligi va investitsiyaviy risklarning yuqoriligi moliyalashtirish ko'lamini cheklamoqda. Iqtisodchi olim Sh. Abdullaeva ta'kidlaganidek, "Banklarning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish uchun ularning resurs bazasini barqarorlashtirish va diversifikatsiya qilish lozim"¹

Hozirgi kunda O'zbekistonda banklar tomonidan moliyalashtirilayotgan loyihalarning aksariyati xalqaro moliya institutlarining kredit liniyalari hisobidan amalga oshirilmoqda. Mahalliy resurslar, xususan, aholi omonatlarini uzoq muddatli investitsiyalarga yo'naltirish darajasi hali ham pastligicha qolmoqda.

Moliyalashtirishni kengaytirishdagi to'siqlar va muammolar

Investitsion loyihalarni moliyalashtirishda quyidagi tizimli muammolar mavjud:

Resurslar nomutanosibligi: Banklar passivlarining asosiy qismi qisqa muddatli, investitsion loyihalar esa uzoq muddatli qaytish muddatiga ega.

Garov ta'minoti masalasi: Ko'plab yangi tashkil etilgan korxonalar yetarli likvidli garovga ega emas.

¹ Abdullayeva Sh.Z. Bank ishi. Darslik. - T.: "Iqtisod-Moliya", 2017. - 624 b. (Sohadagi asosiy nazariy manba).

Loyiha risklarini baholashdagi kamchiliklar: Kredit skoring tizimi investitsion loyihalarning o'ziga xos xususiyatlarini to'liq qamrab olmaydi ².

Xalqaro tajriba va "Loyihaviy moliyalashtirish" (Project Finance)

Rivojlangan davlatlar tajribasida investitsion loyihalarni moliyalashtirishning eng samarali usuli - bu "Project Finance" mexanizmidir. Bunda asosiy e'tibor korxonaning balansiga emas, balki loyihadan tushadigan pul oqimlariga (cash flow) qaratiladi. Iqtisodchi G. Rose ta'rifiga ko'ra, loyihaviy moliyalashtirish - bu loyihaning o'zini-o'zi qoplash qobiliyatiga asoslangan moliyaviy muhandislikdir ³.

Investitsion loyihalarni kengaytirish yo'llari va takliflar

Tijorat banklarining investitsiyaviy imkoniyatlarini kengaytirish uchun quyidagi choralar ko'rilishi lozim:

- **Sindicatlangan kreditlashni rivojlantirish:** Yirik loyihalarni bir nechta bank birgalikda moliyalashtirishi risklarni taqsimlash imkonini beradi. O.Ormonov fikricha, sindicatlangan kreditlash banklarning likvidlilik riskini kamaytiradi ⁴.
- **Investitsion xoldinglar tuzish:** Banklarga korxonalar kapitalida ulushdor bo'lib qatnashish huquqini kengaytirish.
- **Bank obligatsiyalarini chiqarish:** Resurs bazasini uzoq muddatli qilish uchun qimmatli qog'ozlar bozoridan faol foydalanish ⁵.
- **Islomiy moliyalashtirish tamoyillarini joriy etish:** Bu yangi turdagi resurslarni jalb qilish va "Musharaka" yoki "Mudaraba" uslubida loyihalarda sherik sifatida qatnashish imkonini beradi ⁶.

Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni moliyalashtirishni kengaytirish iqtisodiy o'sishning drayveri hisoblanadi. Buning uchun banklar nafaqat kredit beruvchi, balki strategik hamkor sifatida loyihalarning rentabelligini oshirishdan manfaatdor bo'lishlari kerak. Davlat tomonidan esa investitsion risklarni sug'urtalash va kafolatlash mexanizmlarini yanada kuchaytirish talab etiladi ⁷.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Abdullayeva Sh.Z. Bank ishi. Darslik. - T.: "Iqtisod-Moliya", 2017. - 624 b. (Sohadagi asosiy nazariy manba).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni.
3. Rose, P.S., & Hudgins, S.C. Bank Management & Financial Services. McGraw-Hill Education, 2012. (Bank boshqaruvi bo'yicha xalqaro tajriba).
4. Ormonov O. Tijorat banklarining investitsiyaviy faoliyatini moliyalashtirish mexanizmlari. // "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. 2020-y.

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni

³ Rose, P.S., & Hudgins, S.C. Bank Management & Financial Services. McGraw-Hill Education, 2012. (Bank boshqaruvi bo'yicha xalqaro tajriba).

⁴ Ormonov O. Tijorat banklarining investitsiyaviy faoliyatini moliyalashtirish mexanizmlari. // "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. 2020-y.

⁵ Goyal, M. Project Financing: Financial Instruments and Risk Management. Sage Publications, 2019. (Loyihaviy moliyalashtirish bo'yicha zamonaviy qo'llanma).

⁶ Bekkin R.I. Islom iqtisodiyoti va moliya. Darslik. - M.: 2010. (Islomiy moliyalashtirish yo'nalishlari uchun).

⁷ Yodgorov A. Banklarda investitsion portfelni boshqarish samaradorligi. Monografiya. - T.: "Fan va texnologiya", 2021

5. Goyal, M. Project Financing: Financial Instruments and Risk Management. Sage Publications, 2019. (Loyihaviy moliyalashtirish bo'yicha zamonaviy qo'llanma).
6. Bekkin R.I. Islom iqtisodiyoti va moliya. Darslik. - M.: 2010. (Islomiy moliyalashtirish yo'nalishlari uchun).
7. Yodgorov A. Banklarda investitsion portfelni boshqarish samaradorligi. Monografiya. - T.: "Fan va texnologiya", 2021.